

נספח: טקסטים
לשאלון עברית: הבנה, הבעה ולשון
על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית
11282, חורף תשע"ז

לפניך שני טקסטים.

קרא אותם, וענה על השאלות בשאלון המחברת המצורף.

טקסט 1

כשאת כותבת סמיילי, למה את מתכוונת?

מאת לירן שויד

בעולם המודרני נדמה שנוצרה אפשרות להתבטא ללא מילים, באמצעות סמלים מצוירים המכונים אֶמוֹג'י.

המילה אמוג'י (emoji) מקורה בשפה היפנית, והיא הלחם של שתי מילים: e – תמונה או ציור, moji – דמות. האמוג'י הוא אמצעי ביטוי גרפי ומשתמשים בו בתקשורת מקוונת, ובעיקר בשירותים שנועדו לשליחת הודעות מידיות (כמו "וואטסאפ"). בשנים האחרונות אנחנו עדים לשימוש הולך וגובר בשירותים כאלה, וכך גם לשימוש באמוג'י הבא להחליף מילים בסמלים. שימוש זה באמוג'י חוסך זמן, והוא אף נהפך למעין שפה כלל-עולמית משום שהוא יכול לגשר בין אנשים שאינם דוברים את אותה השפה.

האמוג'י המשמש אמצעי ביטוי חלופי הביא אותי לערוך ניסוי. מטרתי הייתה לנסות לתרגם טקסט של הוגה דעות סיני מסינית לשפת האמוג'י. ההנחה הראשונית שלי הייתה שהמשימה תהיה קלה משום ששפת האמוג'י היא למעשה המרה של השפה הכתובה לסמלים, ומשום שאני בקיא בשפת האמוג'י. אולם עם הזמן גיליתי שלאמוג'י יש מגבלות של שפה.

בלוח האמוג'י הסטנדרטי יש 825 סימנים, ואף על פי כן יש מושגים שאינם מיוצגים בו. לדוגמה, כשניסיתי לתרגם את המושג הנפוץ ביותר בהגות הסינית "דאו" (דרך), נתקלתי בבעיה, שכן אין אמוג'י שמזכיר את משמעות המילה "דרך" במוֹבָּנָה בהגות הסינית. לפיכך הלכתי ובחרתי טקסט אחר, אף הוא כתוב בסינית, שבו מרבית הדימויים לקוחים מעולם הטבע והחי. מצאתי כי מושגים מתחומים אלה מיוצגים במלואם בשפת האמוג'י.

* מעובד על פי שויד, ל' [2 בנובמבר 2015]. כשאת כותבת סמיילי, למה את מתכוונת? אלכסון, כתב עת דיגיטלי בתחומי

המדע, הפילוסופיה, התרבות והאמנות. אוזר מ' alaxon.co.il.

אף על פי שכל אדם עלול לפרש בדרך שלו טקסט הכתוב בשפת האמוג'י, אין שוני אמיתי בין המילים לסמלים, שכן אלה בסך הכול שתי דרכים מקובלות להביע משמעות. ייצוג של העולם באמצעות סמלים נעשה כבר בעת העתיקה. מראשית התפתחות השפה, השתמש האדם בציורים כדי לייצג קווי נוף, בעלי חיים ועוד. בה בעת אפשר לטעון כי השימוש באמוג'י מעיד לא רק על חיקוי של העולם הקדמון 25 אלא גם על התקדמות מסוימת בתקשורת: ראשית, האמוג'י הוא כלל עולמי, ועל כן הוא מגשר בין דוברי שפות שונות זו מזו; שנית, האמוג'י מציג את הדבר עצמו, בניגוד למילה שהיא ייצוג נִפְתִּי ובלעדי המשמעות שנלווית אליה היא חסרת כל ערך. שפת האמוג'י, על אף היותה מוגבלת, מצליחה להביע משמעות, והיא עושה זאת לפעמים טוב יותר מן המילים שהיא מחליפה. 30

לנוכח המגמה ההולכת וגוברת של השימוש באמוג'י במקום במילים, באוקטובר 2014 הוסיפה חברת מייקרוסופט למנוע החיפוש שלה "בינג" (Bing) תמיכה בחיפוש באמוג'י. כלומר, אפשר להקליד בשורת החיפוש סמל כלשהו, או צירוף של סמלים מלוח האמוג'י, ולקבל תוצאה מתאימה. אולם מנוע החיפוש הזה עדיין אינו יודע לזהות את המשמעות המטפורית של כל הסמלים והצירופים שלהם. למשל, תוצאות 35 החיפוש של צירוף המורכב מסמל של לב וסמל של עוגה יהיו עוגה בצורת לב או "איך להכין עוגה בצורת לב" אך לא יובילו לפורום של אוהבי עוגות. כלומר, מנוע החיפוש עדיין אינו יודע לזהות את הרעיון המופשט "אהבה" של סמל הלב. נראה שהקושי האמיתי הוא לזהות משמעויות כאשר הן שונות מן המובן הבסיסי של העצם המשתקף בכל סמל, אך סביר להניח שעם הזמן יפתחו את מנוע החיפוש גם בכיוון זה. 40

איני טוען שבעתיד הנראה לעין תיהפך השפה הכתובה לשפה של סמלים מצוירים, אך אני בהחלט מאמין שהשימוש באמוג'י במקום בשפה הכתובה יתפוס חלק נרחב יותר בתקשורת בין אנשים. צורת תקשורת כזאת תהיה בבחינת חזרה אל המקורות הקדמוניים שלנו, ואולי אפילו תשפר את התקשורת בינינו.

טקסט 2

רגשונים אינם שפה!

מאת אברהם רותם

במאמר זה נדבר בקצרה על הרגשונים (emoticons) – "אמוג'י" ודומיהם – ועל הקשר השגוי שנוהגים לעשות בינם לבין השפה. התקשורת באמצעות רגשונים היא נלעגת, לא-אישית, עקרה מרגש ומלאכותית. לא רק שאמות המידה שלה אינן של שפה, אלא שהיא גם מחליפה את התקשורת האנושית.

- 5 לרגשונים היסטוריה קדומה בהרבה מלסמלים מצוירים כמו אמוג'י המשמשים כיום בהודעות כתובות ממכשירים חכמים. הרגשונים הם נגזרת, מעין תת-מחלקה של "שפה חזותית", שהיא תקשורת באמצעות תמונות, ציורים, סמלים ואמצעים נוספים, תקשורת שמלווה את החברה האנושית מקדמת דנה. הכתב הראשון היה חזותי, והוא נראה כמו קְשָׁמִים אנושיים של המציאות מראשית ההיסטוריה האנושית.
- 10 ציורי המערות בספרד ובצרפת הם כנראה התייעוד הקדום והידוע ביותר לכתב זה. בקנה מידה היסטורי, החלו רק לאחרונה לכתוב בכתב המוכר לנו כיום – ציורים שנהפכו לסמלים, למילים ולאותיות. באמצעות סמלים אלה אנו מרכיבים מילים ומשפטים שיש להם משמעות מוסכמת, הברורה למרבית חברי קהילה מסוימת.
- מי שרואה ברגשונים ובפרט באמוג'י חידוש או אף תקווה חדשה לאמצעי תקשורת אוניברסלי, כדאי שיציץ בהיסטוריה של התקשורת הבין-אישית בכתב. עוד בראשית 15 ימי האינטרנט השיח הציבורי המציא לעצמו "סלנג רשת" שהתאפיין בקיצורים רבים, ואופנה זו התפשטה לכל עבר. הוגי דעות טענו שהתפתחה שפה חדשה המאפשרת תקשורת בין-לאומית ושתביא לאיחוד האנושות כולה. מאמרים נכתבו והרצאות הושמעו על היות סלנג הרשת השפה הבאה של הילדים. לא מעטים אף ניסו להנחיל 20 לילדי העולם את השפה הזאת, אך למגינת לבם היא נעלמה בתוך זמן קצר ואיננה עוד. הנוער נטש את סלנג הרשת לטובת רגשונים וייצוגים גרפיים. לנוכח ההיסטוריה הקצרה והעלובה של תרבות התקשורת הדיגיטלית המקוצרת, ראוי לקרוא בעין ביקורתית מאמרים העוסקים בשפת האמוג'י, השפה הבין-לאומית החדשה.

* מעובד על פי רותם, א' [יולי 2015]. רגשונים אינם שפה! מתקונים לאתיקה. אוחר מ' ianethics.com.

במחצית השנייה של המאה ה-20 נוצרו רגשונים מסימני פיסוק ומסימנים אחרים, לדוגמה: עצוב (-): סמיילי (-): קורץ ומחייך (-); מופתע -0: ועוד. בית היוצר של האמוג'י החל את פעילותו בשנות התשעים ביפן, ובשנת 2010 סמלי האמוג'י כבר היו דיירי קבע במכשירים הניידים בכל העולם. בשנת 2013 הוסף הערך "אמוג'י" למילון אוקספורד. כיום סמלי האמוג'י הם הדור החדש של התפיסה של השפה הבין-לאומית, ועל כן נכתבים מאמרים רבים בנושא. בסוף מן הסתם גם הם יישטפו בשינוי הבא. 25 30

אך בינתיים אנו עדים לניסיונות כתיבה מעניינים בשפת האמוג'י, לדוגמה תרגום הספר האלמותי "מופִי דִיק" לשפה זו. נשאר לקוראים לשפוט אם אכן מדובר בשפה חדשה ופורצת דרך המאפשרת עומק ביטוי, או אולי בנסיגה לגרסה שטחית ומלאכותית של כתב הציורים הקדום, משחר הכתיבה האנושית. רק נעיר שהציוור של האדם הקדמון במערות היה אישי וייחודי, ולא נבחר מסדרה של ציורים מוכנים מראש. המגוון ההולך וגדל של סמלי האמוג'י איננו תחליף לשפה. מי שמשווה רצף אין-סופי של איורים זעירים לכתב החרטומים המצרי הקדום למשל, אינו יודע מה הוא סח. התמונות בכתב המצרי הקדום מייצגות הברות קוליות ומעידות על דקדוק מורכב כמו בכתב של שפה מפותחת. סמלי האמוג'י הם אוסף אקראי של ציורים מלאכותיים מוכנים מראש, שמבטאים רגשות חד-ממדיים. הם אינם מאפשרים תקשורת סבירה משום שהצירוף שלהם נתון למרחב גדול מדי של פרשנות. מכאן שכל ההכרזות על "שפה חדשה של הילדים" חסרות משמעות מעשית שכן הן מדברות על מהות שאינה קיימת. הן זוכות להנהוני הסכמה בשיח הציבורי, המאופיין במחשבה השטחית, שאם מדובר במשהו חדשני שנעשה בו שימוש במכשירי התקשורת החכמים ודאי הוא טוב ונכון. 35 40 45

הרעיון שילדים צריכים שפה כזאת הוא משאלת לב שאינה מנומקת ואינה מושתתת על היגיון חינוכי כזה או אחר. הטיעון כי שפה זו היא אמצעי לשיפור יכולות ההבנה, ההפשטה והביטוי של הילד, בהשוואה ליכולתו לעשות זאת כיום בשפה המדוברת והכתובה, ודאי אינו טיעון משכנע.

הנימוק האחר, שהקיצורים מאפשרים תקשורת בין-אישית מהירה יותר, מעורר את השאלה למה בעצם צריך תקשורת מהירה יותר ומידית? כדי שלא נעצור לרגע לחשוב מה אנו שולחים בהיסח הדעת? כדי שנוכל לעשות זאת בנהיגה? בעבודה, כדי שהבוס לא יבחין?

כדאי לחזור למציאות, ויפה שעה אחת קודם. אני מציע לשוב ולהתמקד בהוראה ובלימוד של שפה עשירה ומגוונת שאנו דוברים וכותבים זה דורות, כדי שיהיה אפשר להתבטא באופן עמוק ומדויק יותר. אפשר בהחלט לגוון, לעטר ולהמחיש גם באמוג'י כזה או אחר, אך עדיף שלא לחשוב שמדובר בשפה, וודאי שלא לראות באמוג'י אמצעי שיש ללמדו או אמצעי העשרה חיוני ובעל משמעות המחליף את השפה הכתובה. 50 55